

Оперативна розробка торговців жінками з метою сексуальної експлуатації

Дубина Владислав Іванович, перший заступник
начальника Департаменту БЗПТЛ МВС України

Однією з найефективніших форм боротьби з організованим злочинним угрупованням є оперативна розробка, що дає можливість під час її здійснення виконувати складні завдання щодо викриття злочинної діяльності членів організованих злочинних угруповань та їх лідерів. Головним завданням оперативної розробки є отримання інформації, яка б свідчила про причетність членів організованих злочинних угруповань до вчинення ними злочинів. Кінцевою метою є викриття членів і лідерів та ліквідація злочинної діяльності організованих злочинних угруповань. Досягається це шляхом документування у процесі проведення оперативно-розшукових заходів щодо виявлення, фіксації та закріплення фактичних даних, які б могли бути використані як докази у кримінальному судочинстві.

Перш ніж розпочати пошук оперативно значущих даних на осіб або організованих злочинних угруповань, що займаються торгівлею жінками з метою сексуальної експлуатації, слід цілком чітко уявляти ознаки, що можуть свідчити про можливість існування таких осіб, або організованих злочинних угруповань. Тобто одним із першочергових завдань для оперативних підрозділів ОВС є вірогідне визначення реальності існування і злочинної діяльності осіб та організованих злочинних угруповань, що займаються торгівлею людьми, на території обслуговування. Саме припущення про це дозволяє розпочати планомірний збір і оцінку інформації. Оскільки діяльність злочинних груп, що займаються торгівлею людьми, має глибоко законспірований характер, тому способи отримання інформації про них мають свої особливості, зумовлені різноманітністю її джерел.

В процесі здійснення оперативної розробки слід вирішити такі завдання:

1. виявлення кола співучасників, та тих осіб, які будь-яким чином торкаються злочинної діяльності осіб або організованих злочинних угруповань, що займаються торгівлею жінками з метою сексуальної експлуатації, мають стосунки з членами цих злочинних груп або інших осіб, причетних до злочинної діяльності, пов'язаної з торгівлею жінками;
2. виявлення намірів та встановлення фактів злочинної діяльності осіб, що займаються торгівлею жінками, документування їх злочинних дій;
3. недопущення продовження злочинної діяльності в період здійснення оперативної розробки;
4. виявлення жінок, які стали об'єктами торгівлі або можуть бути свідками у справі;

5. встановлення конкретних фактів злочинної діяльності осіб та злочинних формувань, які займаються торгівлею жінками, та їх документування;
6. виявлення структури злочинних формувань, їх внутрішніх та зовнішніх зв'язків;
7. встановлення дієвих оперативних позицій, як у організованих групах, так і серед їх оточення;
8. встановлення кола корумпованих зв'язків учасників злочинних формувань;
9. попередження вчинення з боку учасників злочинних формувань тяжких злочинів;
10. виявлення причин і умов, що сприяють торгівлі жінками;
11. вжиття заходів щодо забезпечення відшкодування матеріальних збитків, заподіяних злочином.

Головну увагу у боротьбі із торгівлею жінками з метою сексуальної експлуатації необхідно приділити:

1. особливостям забезпечення негласними співробітниками провадження в оперативно-розшуковій справі;
2. аналізу наявного в оперативних підрозділах досвіду та особливостям роботи щодо цього виду справ.

Негласні працівники можуть залучатися:

1. для перевірки причетності до вчиненого злочину конкретних осіб;
2. установлення свідків, які з певних причин не сповіщають правоохоронні органи про відомі їм обставини;
3. перевірки показань очевидців і свідків, якщо вони мають суттєві розбіжності, а також установлення причин цих розбіжностей;
4. виявлення злочинів, невідомих правоохоронним органам.

Для висвітлення злочинної діяльності торговців жінками з метою сексуальної експлуатації найкраще залучати до негласного співробітництва такі категорії осіб:

1. працівники місць проведення дозвілля: нічних клубів, кафе, ресторанів, барів тощо;
2. працівники туристичних, комерційних фірм;
3. повії;
4. ті, які входять до складу злочинних формувань, або підтримують стосунки з їх членами за видом своєї діяльності (близькі та далекі родичі, сусіди);
5. обслуговуючий персонал бань, саун, басейнів;
6. інші особи, послугами яких користуються члени організованих груп та злочинних організацій;
7. приватні підприємці та корумповані представники влади та засобів масової інформації або посадові особи, які дискредитували себе зв'язками з «нечистими на руку» ділками та злочинцями, ведуть спосіб життя, що не відповідає прийнятим у суспільстві нормам моралі.

У випадках, коли злочинці для підшукування жінок використовують засоби масової інформації, ознаками такої злочинної діяльності можуть бути оголошення в газетах (передусім, регіональних, що спеціалізуються винятково на публікації різноманітних оголошень), по радіо і телебаченні, в яких пропонуються послуги щодо працевлаштування за кордоном та запрошуються жінки і дівчата (при цьому основними, а нерідко й єдиними критеріями підбору є молодий вік та приваблива зовнішність).

Достовірність відомостей, що містяться у вказаних оголошеннях, необхідно перевірити, з'ясувавши, зокрема:

- чи зареєстрована така фірма у встановленому законом порядку;
- чи має вона відповідний дозвіл (ліцензію) на посередництво у працевлаштуванні, або інші види діяльності, про які йдеться в оголошенні тощо.

Суттєве значення має й наявність додаткової інформації, яка може бути отримана оперативним шляхом: наприклад, про належність таких фірм існуючим організованим злочинним угрупованням, або про контроль за їх діяльністю з боку останніх, про «спеціалізацію» таких фірм щодо надання ними послуг сексуального характеру як на «зовнішньому», так і «внутрішньому» (у межах міста) ринках, оскільки нерідко вони розпочинають свою діяльність саме з цього. Тому особлива увага повинна приділятися одержанню інформації про можливу злочинну діяльність саме з оперативних джерел.

Певні можливості у цьому аспекті надає також й аналіз інформації про жінок молодого віку, які отримували закордонні паспорти для виїзду за межі України на доволі тривалий час (щонайменше декілька місяців), передусім, саме в ті країни, що характеризуються наявністю розгалуженого ринку сексуальних послуг (зокрема, Туреччина, країни Східної, Південної та Центральної Європи - Югославія, Хорватія, Греція, Угорщина, Чехія, Німеччина, Близького Сходу - Єгипет, Ліван, Кіпр, арабські країни тощо). Таку інформацію можна отримати у відділах віз та реєстрації, паспортної, реєстраційної та міграційної роботи.

Викриттю злочинної діяльності сприяє налагодження постійного обміну інформацією з підрозділами Прикордонних військ про факти затримання жінок під час спроби незаконного перетину державного кордону (у випадках, коли вони вивозяться за кордон за підробленими документами або взагалі без таких документів), оскільки це дозволяє своєчасно встановити обставини, пов'язані з їх вивезенням, та причетних до цього осіб.

Іноді наявність зв'язків між злочинцями та потерпілими не дозволяє отримати достовірну інформацію: особи, що постраждали від злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, можуть приховувати ці факти, боячись розголошення компрометуючої інформації чи насильницьких дій, в такому випадку потерпілий не звертається з офіційною заявою до ОВС з кількох причин:

- добровільності виїзду;
- наявності відносин між злочинцем і потерпілим;

- страху потерпілого щодо розголошення конфіденційної інформації;
- впевненості у тому, що правоохоронні органи не зможуть надати кваліфіковану допомогу, і члени організованих злочинних угруповань, що займаються торгівлею людьми, залишаться на волі, що надасть їм можливість виконати свої погрози стосовно потерпілого;
- довгих строків розслідування кримінальних проваджень, що надає можливість членам злочинних груп, які залишилися на волі, здійснювати тиск на потерпілих з метою відмови від свідчень.

З уваги на те, що кримінальне провадження неможливо розпочати без свідчень потерпілого чи близьких йому осіб, необхідно здійснювати оперативний вплив на потерпілого з метою встановлення контакту з потерпілим та отримання згоди потерпілого на співробітництво.

Потерпілий може погодитися звернутися з офіційною заявою, коли йому стає відомо, що правоохоронні органи мають інформацію про вчинювані щодо нього дії. Неабиякий вплив на потерпілого здійснює стан боротьби з торгівлею людьми у районі (для цього необхідно використовувати засоби масової інформації для висвітлення роботи оперативних підрозділів у напрямі боротьби з торгівлею людьми задля створення довіри у широких кіл населення).

Коли з потерпілим встановлено психологічний контакт, необхідно провести такі заходи, які гарантуватимуть, що після початку кримінального провадження і проведення слідчих (розшукових), та негласних слідчих (розшукових) дій потерпілий не відмовиться від своїх свідчень у разі зміни обставин (виплата потерпілому грошових сум, покриття матеріальних чи моральних збитків, залякування шляхом погроз тощо):

- індивідуально-психологічний підхід до кожної особи, яка опинилася в сфері оперативної розробки з метою схвалення до певної поведінки, як виконання свого громадянського обов'язку;
- роз'яснення можливої небезпеки для потерпілого та його близьких;
- роз'яснення можливості вжиття відповідних заходів щодо його захисту (зміна місця проживання: тимчасовий переїзд близьких до родичів, які мешкають в іншій місцевості тощо);
- роз'яснення положень Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»;
- виказується обізнаність оперативних працівників про дії злочинців та становище потерпілого;
- роз'яснення можливості звільнення їх від кримінальної відповідальності за вчинені ними протиправні дії (у випадках незаконного перетинання державного кордону, зайняття проституцією) у разі сприяння викриттю організаторів учинення таких дій.

Під час проведення оперативної розробки вже на початковому етапі потрібно враховувати процесуальну необхідність встановлення осіб, які викликають оперативний інтерес, з подальшим відновленням ланцюжка

конкретних дій стосовно останніх. Вказані докази можна одержати на підставі записаних телефонних розмов, візуальних спостережень і відомостей, отриманих за допомогою інших джерел.

Існуючі форми подолання протидії викриттю та розслідуванню злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, з боку організованих злочинних угруповань можна розділити на дві групи:

- форми подолання протидії учасників кримінального процесу;
- форми подолання протидії доказової частини кримінального процесу.

До першої групи належать методи затримання членів організованих злочинних угруповань; захисту потерпілих, свідків та інших учасників кримінального судочинства; використання науково-технічних засобів; зашифрування свідків, а також чинник раптовості.

Тільки завдяки добре організованій системі нейтралізації протидії розкриттю торгівлі людьми, можна ефективно нівелювати спроби обвинувачених (підсудних) та інших зацікавлених осіб протидіяти установленому порядку кримінального судочинства, з метою уникнення відповідальності за торгівлю людьми.